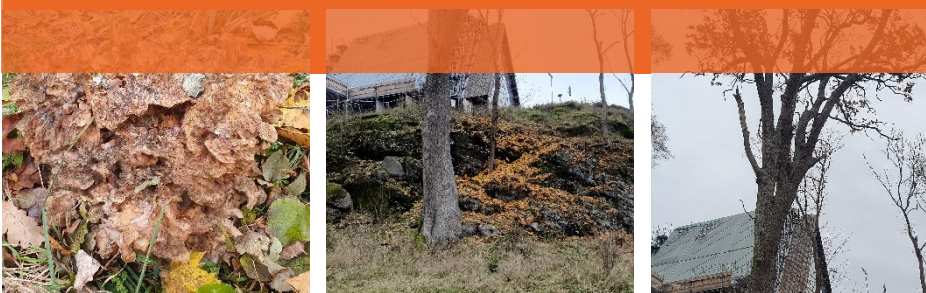

Torderødparken, vurdering av eik

Moss kommune, Jeløya

Terje Blindheim

Torderødparken, vurdering av eik

Forfattere: Terje Blindheim

Publisert: 22.01.2024

Antall sider: 13 sider

Publiseringstype: PDF med aktive lenker

Oppdragsgiver: Moss kommune

Tilgjengelighet: Dokumentet er offentlig tilgjengelig

Rapporten refereres som: Blindheim, T. 2024. Torderødparken, vurdering av eik. Biofokus rapport 2024-006. Stiftelsen Biofokus. Oslo.

Forsidebilder: Fra lokaliteten

Biofokus rapport 2024–006

ISSN 1504-6370

ISBN 978-82-8449-310-7

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
www.biofokus.no

Forord

Stiftelsen Biofokus har på oppdrag fra Moss kommune foretatt en naturfaglig vurdering av et enkelt eiketre i Torderødparken på Jeløy, og vurdert konsekvenser av ulike tiltak. Marius André Myhre har vært vår kontaktperson hos oppdragsgiver. Terje Blindheim har utført feltarbeid og forfattet denne rapporten. Det ble holdt et avsluttende møte mellom arborist Pål Alexandersen i Aktiv trepleie, Moss kommune og Terje Blindheim for å diskutere ulike alternativer for eika.

Oslo, 22. januar 2023

Terje Blindheim

Innhold

1	Innledning.....	5
1.1	Bakgrunn	5
1.2	Oppdrag og undersøkelsesområde.....	5
1.3	Naturgrunnlag.....	7
1.4	Tidligere registreringer	7
2	Resultater.....	8
3	Diskusjon.....	10
4	Referanser	12

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

På grunn av råte i nedre deler av stammen på en eik som står i Torderødparken er det ønsket, ut fra et sikkerhetsperspektiv, å felle treet. Parken er eid av Moss kommune. Treet er en utvalgt naturtype med høyeste verdivurdering og står i en sammenheng med flere andre svært verdifulle eiketrær. Aktsomhetsplikten i Naturmangfoldloven inntreffer ved tiltak som kan påvirke utvalgte naturtyper. Aktsomhetsplikten i Naturmangfoldloven betyr at enhver skal gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet. I vurderingen må naturverdiene veies mot behovet for eller nytten av tiltaket. Dette kan innebære at du må avstå fra tiltaket eller gjennomføre det på en annen måte enn det som var planlagt. Hvis du unnlater å ta rimelige hensyn til naturmangfoldet, kan du bryte aktsomhetsplikten.

"Ved utøving av offentlig myndighet, herunder når et forvaltningsorgan tildeler tilskudd, og ved forvaltning av fast eiendom skal det tas særskilt hensyn til forekomster av en utvalgt naturtype slik at forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand unngås. Før det treffes en beslutning om å gjøre inngrep i en forekomst av en utvalgt naturtype, må konsekvensene for den utvalgte naturtypen klarlegges. Kongen kan gi forskrift om utføring og behandling av en slik konsekvensanalyse.

«Treet skal ikke felles eller utsettes for tyngre beskjæring. Dersom treet utgjør en fare for bygninger og sikkerhet, kan det gjøres unntak. Aktuelle tiltak bør vurderes av en trepleier. Ofte kan det være tilstrekkelig med sikring av greiner eller lettere beskjæringer for å avlaste stammen. Treet kan ikke felles eller beskjæres for å minke nedfall fra løv, nøtter og kvister, eller for å bedre utsikten. I tilfeller hvor beskjæring av noen mindre kvister utgjør en stor forskjell, kan det fjernes noen ytterst få».

«Før det fattes vedtak om inngrep i en utvalgt naturtype, skal det foretas en konsekvensanalyse. Analysen skal være klar før det fattes vedtak, og den skal inneholde vurderinger av avbøtende tiltak og en vurdering av treets viktighet for eikekvalitetene i en større sammenheng».

«Jo eldre og større eiketreet er, og jo mindre samfunnsnyttig tiltaket er, jo tyngre vil hensynet til treet veie. Aktsomhetsplikten kan innebære at tiltakshaver helt må avstå fra tiltaket, evt. gjennomføre avbøtende tiltak» (Fylkesmannen i Oslo og Akershus, 2013; Klima- og miljødepartementet, 2015).

Denne rapporten, samt en bestilt rapport fra arborist, danner det faglige grunnlaget for endelig beslutning om behandling av treet.

1.2 Oppdrag og undersøkelsesområde

Oppdraget består i å oppfylle naturmangfoldlovens krav til et godt kunnskapsgrunnlag i forkant av beslutning om tiltak knyttet til den utvalgte naturtype hul eik. Det aktuelle treet (blå ring) og nærliggende trær (grønn ring) er vist i Figur 1 under.

Figur 1. Kartene viser Jeløy kirke i nordøst og det aktuelle eiketreet med blå ring i nordre del av det som utgjør Torderødparken. De andre grønnskaverte ringene er også utvalgte eiketrær med høy naturverdi. Fra Naturbase.

1.3 Naturgrunnlag

Det aktuelle eiketreet er en del av barokkparken ved Torderød og står åpent i kant av berg mot Jeløy kirke og med åpne plenarealer mot sør og vest, se Figur 1 og Figur 2.

Figur 2. Bildet viser treets beliggenhet mot berg nedenfor Jeløy kirke i bakgrunnen.

1.4 Tidligere registreringer

Det ble utført kartlegging av naturtypen hule eiker i området i 2015 og det aktuelle treet og andre trær i Torderødparken ble registrert 19. juni 2015. Treet ble i likhet med de omkringliggende trærne vurdert til høyeste naturtype verdi (Svært viktig - A verdi) (Johannessen, 2014). Treet ble målt til en omkrets på 454 cm i 2015 og det omtales som friskt livskraftig, ikke hult og beskåret tilbake i tid. Ut fra denne beskrivelsen later det til at nåværende råte, hvertfall i stor grad, har utviklet seg i løpet av de siste 7 årene.

Kort befarings i tilknytning til arbeidet med denne rapporten ble utført 14. november 2023 av Terje Blindheim, Biofokus.

2 Resultater

Figur 3 Bilde av treets nordøstre side som vender mot berget. Nedre del av stammen har et stort åpent hulrom ca. 3-4 meter høyt.

Under befaringen 14. november 2023 ble det verifisert at det aktuelle treet har høy naturverdi som dokumentert i Naturbase. Om treet hadde vært kartlagt etter Miljødirektoratets gjeldende instruks (Miljødirektoratet, 2023) ville treet oppnådd høyeste lokalitetskvalitet (Svært høy) basert på treets størrelse (over 300 cm i omkrets) og god tilstand (ikke gjenveksttrær eller busker), se Figur 4. I tillegg ble det gjort funn av korallkjuke (VU-sårbar) ved basis av treet. Treet har stedvis grov sprekkebark og et åpent hulrom som ser ut til å skyldes et aggressivt råteangrep. Se arboristrapport for ytterligere informasjon (Alexandersen, 2024). Treet kan imidlertid ha utviklet hulhet over tid uten at dette har vært synlig fra utsiden og for kartlegger i 2015, men dette er uklart. Det er ikke noe typisk hulrom med dannelse av vedmuld. Det er imidlertid stor sannsynlighet for at treet slik det nå står har en viktig funksjon for en lang rekke typiske eikeinsekter, også truede arter.

Treets står i et område på Jeløy og Moss sentrum med svært mange andre gamle eiketrær og andre gamle løvtrær. Ansamlinger av gamle trær med særskilte egenskaper som hulheter, dødvedelementer og grov barkstruktur er særlig viktige å ivareta. Det er fordi mange av artene so lever i slike trær har begrenset spredningsevne og er avhengige av å flytte seg rundt i landskapet til nye trær som har de egenskapene de trenger. Nærhet til andre trær er derfor en viktig landskapsøkologisk egenskap når verdien av slike trær skal vurderes. I Olberg, 2016 skrives følgende: *For at et område med hule eiker skal kunne få tilført og opprettholdt levedyktige fore-*

komster av ulike rødlistearter med ulike mikrohabitatkrav og levesett, kreves det at området har en viss mengde egnede trær innenfor en viss radius, og at disse trærne har en viss variasjon av viktige elementer. I tillegg må det ha vært gode forhold for artene over lang tid i regionen, og aller helst i nærhet til det aktuelle området. Det må altså ikke være for store avstander mellom trærne, og trærne må til enhver tid kunne tilby de ulike artene et egnet levested.

Figur 4. Eiketreet er ganske mye beskåret fra tidligere og er høyt oppkvistet med en ganske smal krone. Innfelt til høyre korallkjuke (*Grifola frondosa* (VU)).

3 Diskusjon

Det er ingen tvil om at det aktuelle treet er et svært verdifullt eiketre med svært viktig funksjon for eiketilknyttede arter. Treets plassering i et landskap med svært mange andre gamle edelløvtrær gjør det enda mer verdifullt. Ut fra hensyn til treet og de artene som er knyttet til det vil det beste være at treet får stå til det dør naturlig. Det er særlig i fasen fra når eikene begynner å skranke og utvikle død ved og hulrom at de er særlig verdifulle for mange sjeldne og truede arter. Hvis trærne felles så snart de begynner å vise tegn til svakheter, så reduserer vi sterkt eikenes verdi for biologisk mangfold. Eikeveden er hard, og mange trær kan ofte stå lenge selv om de er noe svekket. For å vurdere styrken på treet kan det utføres en strekktest. En slik test kan gjøres forholdsvis enkelt ved å feste tau eller vire høyt oppe på stammen og så stramme å vurdere hvordan treet responderer. Det finnes også en mer instrumentell metode. Andreas Løvold som er trepleier og jobber i botanisk hage i Oslo skriver følgende: «*Rhintech i Tyskland har konstruert et instrument, Dynatim, som brukes til strekktesting av trær. Instrumentet gjør brukeren i stand til å foreta nøyaktige målinger i treet under gitt belastning. Innsamlet data og andre parametere gir dokumentasjon som kan brukes til vurdering av treets stabilitet.*»

Å felle eika av sikkerhetshensyn vurderes som negativt for det mangfoldet av arter som naturmangfoldloven har til intensjon å beskytte. Dersom arborist konkluderer med at det er svært omfattende råte lavt i stammen og at sannsynligheten er stor for at treet vil knekke innen kort tid kan kontrollert nedkapping være et alternativ slik at en høystubbe av treet kan bevares en lengere periode. Alternativt kan sikring av fallsone være et alternativ, eller nedkapping av kun den nedre store greina slik at treet blir mer stabilt (Figur 5). Forankring mot fjellet i bakgrunnen kan også være et alternativ, eller kombinasjon av slike tiltak.

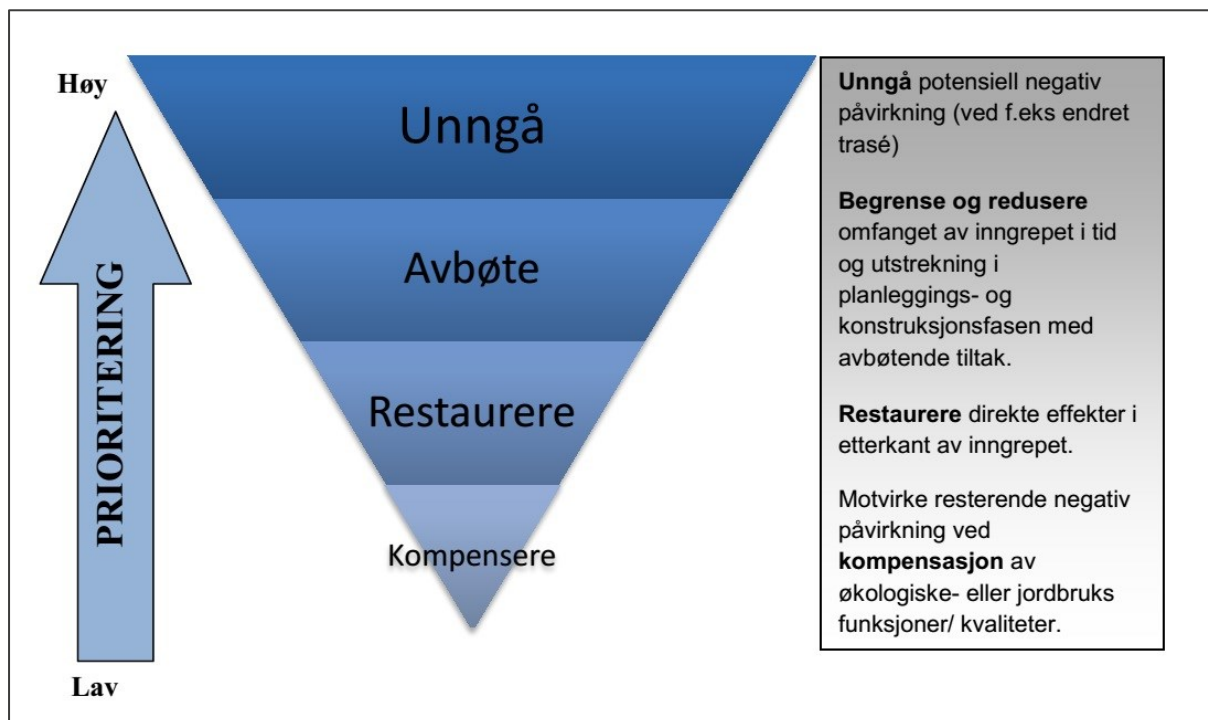
Ved beskjæring/nedkapping bør nedkappede grove deler legges igjen ved gjenstående høystubbe. Noe kan settes opp langs bergvegg slik at stokkene står så tørt og eksponert som mulig. Kappunkter er vist i Figur 5 under. Det er ønskelig at kappunktet blir så høyt som mulig dersom en slik høy kapping også er tilstrekkelig for å ivareta sikkerheten på et tilfredsstillende nivå. Nederste røde merke i Figur 5 er ved ca. 3 meter noe som anses som så lavt av gjenstående høystubber er stabil nok til å kunne stå i mange år. Ved å legge nedkappede tredeler under treet signaliserer det til brukere av området at treet er ustabilt. Det kan også settes opp et skilt som forklarer hvorfor det tas spesielle hensyn til treet. For å sikre tørre forhold inne i høystubben kan det legges på et trelokk som festes på toppen av høystubben for å unngå at regnvann endrer miljøet i hulrommet for mye.

I Alexandersen (2024) konkluderes det ganske tydelig at treet har en alvorlig råte i treets basis med svekket strekkside og tydelige tegn på at treet er ganske raskt døende. Ut fra denne kunnskapen er det trolig at et kappunkt på ca. 3 meter oppe på stammen vil kunne ivareta både sikkerhet og deler av det biologiske mangfoldet på en best mulig måte.

I henhold til tiltakspyramiden, se Figur 6, viser det seg at det i dette tilfellet er vanskelig å unngå å la treet dø naturlig, noe som er vurdert som det beste alternativet for artsmangfoldet knyttet til treet. Som avbøtende tiltak lages det en høystubbe, samt at resten av stamme og grove greiner ivaretas som habitat for eiketilknyttede arter, arter som er knyttet til treet etter at det er dødt. Som restaureringstiltak anbefales det at en ny eik plantes på samme sted. For å styrke kunnskapsgrunnlaget om eikene sin

funksjon for truede arter anbefaler vi at det gjøres en insektundersøkelse i og rundt parken. Slik kunnskap vil være til stor hjelp i forbindelse med videre kunnskapsbasert forvaltning av de store trærne i området.

Figur 6. Tiltakspyramiden, fra KU veileder.

4 Referanser

- Alexandersen, P. (2024). *Torderød gård, Torderødparken Moss kommune. Tilstands og risikovurdering av Eik, Quercus sp.* (s. 12) [Notat]. Kleven Besøkgård AS. Avd. Aktiv Skogpleie.
- Fylkesmannen i Oslo og Akershus. (2013). *Hule eiker—En utvalgt naturtype*. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøvernavdelingen og Miljødirektoratet.
- Johannessen, F. (2014). *Kartlegging av hule eiker som utvalgt naturtype ved Kambo gård i Moss kommune*, [Semesteroppgave i NATF301]. NMBU.
- Klima- og miljødepartementet. (2015). *Forskrift om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven*. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-05-13-512>
- Miljødirektoratet. (2023). *Kartleggingsinstruks. Kartlegging av terrestriske Naturtyper etter NiN2. Miljødirektoratet veileder* (M-2209 2023; s. 374). <https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2022/januar/kartleggingsinstruks-kartlegging-av-terrestriske-naturtyper-etter-nin/>
- Olberg, S. (2016). *Hule eiker i Oslo og Akershus* (BioFokus-rapport 2016–10; s. 139). BioFokus. <https://lager.biofokus.no/biofokus-rapport/biofokusrapport2016-10.pdf>

Biofokus

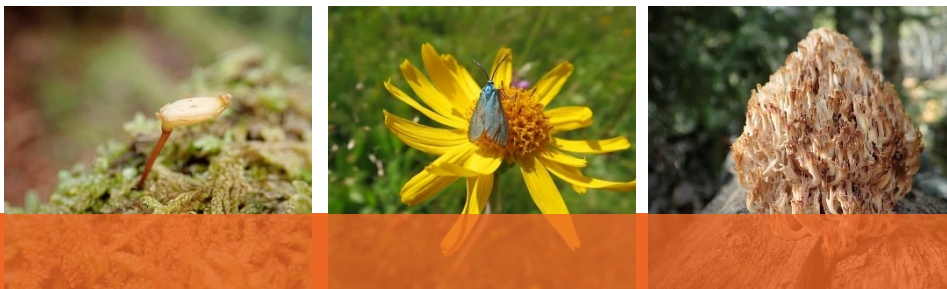
– for et godt kunnskapsgrunnlag

Biofokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. Biofokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. Biofokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. Biofokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir den digitale rapportserien **Biofokus rapport**.

Biofokus rapport 2024–006
ISSN 1504-6370
ISBN 978-82-8449-310-7

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
biofokus.no